

244

Kőhalmi Béla köszöntése

Kőhalmi Bélát könyvtárosnak ismeri a magyar politikai és irodalmi közélet. Mi, magyar könyvtárosok az ő személyében látjuk megtestesülve mesterségünk igényét: hogy az irodalom és a tudomány külső köntösének, a könyvnek, folyóiratnak őrzése által az irodalmi és tudományos élet munkásai legyünk.

Kőhalmi 1913-ban, máig is tisztelettel idézett folyóiratának, a *Könyvtári Szemlé*nek bevezetőjében megírta, mit jelent számára a könyvtáros tiszte és szerepe. „Az irodalom a maga egészében, az időszaki sajtó, az írók, a kiadók, a könyvgyűjtők, a könyvtárosok és a szabad tanítással foglalkozók — egytől egyig objektumai lesznek a mi megfigyelésünknek.”

Kőhalmi Béla, a Könyvtári Szemle szerkesztője, ekkor már valóban a legjobb úton volt ahhoz, hogy *saját személyében* valóítsa meg a széles program min-

den pontját. Legkorábban a szépirodalom felé fordult: novellákat írt a Holló Lajos szerkesztette *Magyarországba* és a régi *Magyar Hírlapba*. Ő maga kritikusan emlékezik rájuk. Az íróból mihamar közíró lett: a *Budapesti Hírlapban* és a *Szabadgondolatban* már minden haladó eszme mellett kiálló polémikus hangú újságíróként lépett fel cikkeivel; az elsőnek, jellemzően, ez volt a címe: „*Osztályirodalom*”. A *Huszdik században* a Szabó Ervin befolyását is éreztető szocialista művelődéspolitikus lépett előtérbe — Kőhalmi 1909 óta a magyar könyvtárügyet forradalmasító Városi Nyilvános Könyvtár (a mai Szabó Ervin Könyvtár) munkatársa. Szabó Ervin koncepcióit segítette érvényesülni könyvtárosi hatáskörében, másrészt folyóiratával szolgálta, megértette a könyvtár fontos szerepét az átalakulni készülő társadalomban. 1914-ben, az elvakult sovinizmus leghitványabb tombolása közt merte kimondani, hogy a kultúra mindig nemzetközi marad; s ezt a nemzetköziséget a világháború sem szüntetheti meg.

Érthető, hogy a forradalmak és főleg a Tanácsköztársaság idején Kőhalmi Bélára várt a magyar könyvtárügy teljes újjárendezésének feladata. Ő és Dienes László, a Forradalmi Kormányzótanács könyvtárügyi megbízottai olyan korszerű gondolatokat honosítottak meg ekkor, amelyeknek egy

részből áttételezen a Horthy-korszak kultúrpolitikusai is táplálkoztak, de amelyeket java részben majd ismét Kóhalmi valósít meg a felszabadulás után. Mégis: már a 133 nap alatt megkezdődött Magyarországon az intézményes könyvtársképzés és megjelent a *Tanácsköztársaság Könyvtárügye*.

A bécsi és berlini emigrációban ismét a publicista Kóhalmi lépett előtérbe. Bölöni György mellett a *Bécsi Magyar Újság* munkatársa (kemény cikkekből vádolja az ellenforradalom véres tetteit) és a *Panoráma* című képes hetilap szerkesztője.

Hazatérése után másodszer is kiadta 1918-ban nagy sikert aratott *Könyvek könyve* című gyűjteményét: írók nyilatkozatait kedves könyveikről. Nevéhez fűződik 1947-ben az úgynevezett Hungaria-lexikon megjelenése, az első olyan lexikoné, amely már az új idők eljövételét sejteti sok, főleg személyi címszavával. Írók, szerkesztők, könyvtárosok évekig nélkülözhetetlen tájékoztató művet nyertek benne.

A felszabadulás visszavitte régi otthonába, a Fővárosi Könyvtárba — Szabó Ervin másik tanítványával, Dienes Lászlóval, és a költőfordító Hajdú Henrikkel együtt vezette a könyvtár rekonstrukcióját. 1950-től az Országos Könyvtári Központban dolgozott. Alig felmérhetőek érdemei a köztulajdonba vett könyvtárak anyagának megőrzésében. Publicista-szer-

kesztői múltjához híven folyóiratot jelentetett meg, a *Könyvtári Figyelőt*, s ő tette közzé elsőknek a szocialista országok könyvtári eredményeit A Szovjetunió és a népi demokráciák könyvtárügye című kiadványsorozatban.

1954-ben, amikor a Könyvtár-tudományi Intézet keretében egyetemi tanárrá nevezték ki, Kóhalmi már befejezett életműre tekinthetett vissza. Mégis, fiatalosan, harcos kedvvel vetette magát a tanítás terhes és fázasztó feladatába. Jegyzetei ma is nélkülözhetetlen tankönyvei az egyetemi oktatásnak. A legszebb ajánlékot nyolcvanötödik születésnapján ő maga adta a magyar tudományos világnak, *A tudományos tájékoztatás fejlődése hazánkban, 1945—1965.* című könyvével. Mint a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtörténeti és Bibliográfiai munkabizottságának elnöke, még másfél évtizeddel ezelőtt jelölt ki olyan feladatokat, amelyek ma valósulnak meg; így az irodalomtörténet számára is nélkülözhetetlen *Régi Magyar Könyvtár* újraindítását.

Ebben a rövid köszöntőben Kóhalmi Béla pályájának csak legfőbb vonalait vethettük papírra. A hazánk legújabbkori történelmével olyan szorosan összefüggő gazdag életműnek továbbépítéséhez sok sikert kívánunk.

Dezsényi Béla